

ДОКАЗУВАННЯ НЕНАЛЕЖНОГО ВИКОНАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ОБОВ'ЯЗКІВ МЕДИЧНИМ ПРАЦІВНИКОМ

Випадки притягнення до кримінальної відповідальності медичних працівників за невиконання чи неналежне виконання своїх професійних обов'язків в Україні є поодинокими, хоча звернень від громадян, які через недбалість чи несумлінність медичного персоналу в лікарнях, пологових будинках чи інших установах охорони здоров'я зазнали тяжких наслідків, до прокуратури та інших правоохоронних органів надходить чимало. Частіше скаржаться на хірургів і акушерів-гінекологів, специфіка роботи яких змушує їх більш активно втручатися в перебіг хворобливого процесу, ніж терапевтів і лікарів інших спеціальностей.

За даними Єдиного звіту про кримінальні правопорушення, у 2016 році було зареєстровано 639 кримінальних правопорушень, передбачених ст. 140 КК України, а із січня до вересня 2017 року – 544, з яких 327 проваджень було закрито, а решта залишається без остаточних процесуальних рішень. Відомості щодо повідомлення про підозру, засудження або звільнення особи від кримінальної відповідальності не становлять навіть десятка.

У Єдиному державному реєстрі судових рішень також небагато судових вироків, ухвалених протягом останніх п'яти років за результатами судового розгляду кримінальних справ з обвинувачення медичних працівників у вчиненні злочину, передбаченого ст. 140 КК України.

Таке становище певною мірою обумовлене не лише активною протидією незацікавлених у встановленні дійсної картини злочину працівників і керівників закладів охорони здоров'я, у яких сталась смерть пацієнта або наступили інші несприятливі наслідки для хворого, а й недостатнім рівнем кваліфікації сучасних слідчих і прокурорів – процесуальних керівників, що ускладнює проведення в цій категорії кримінальних проваджень швидкого, повного та неупередженого досудового розслідування та формування якісної системи доказів для їх розгляду в суді.

Питання доказування в кримінальних провадженнях про злочини, пов'язані з недбалістю виконання професійних обов'язків медичними працівниками, науковці вже розглядали. Для висвітлення сутності кожної обставини предмета доказування, визначеного в ст. 91 КПК України, автори влучно скористалися особливостями криміналістичної характеристики цих злочинів та певною деталізацією їхнього змісту [1, с. 50-70]. Зазначені результати слід обов'язково враховувати в слідчій практиці. Водночас доцільно звернути увагу на проблеми, зумовлені засобами, які використовують для встановлення недбалого виконання професійних обов'язків медичними працівниками [2, с. 169-170].

Як засвідчує практика, основними доказами, на яких ґрунтуються судові вирoki за цими справами, є фактичні дані, наявні в показаннях потерпілих і свідків, медичних документах та висновках судово-медичних експертів.

Особливо важливе значення має наявність у матеріалах кримінального провадження оригіналів медичних документів, які стосуються хворого: не лише історії хвороби за останнім захворюванням, а й медичних документів, у яких зафіксовано стан хворого (амбулаторна картка хворого, рентгенограми, результати аналізів, довідки про перенесені раніше захворювання, про інвалідність) [3, с. 270]. Залежно від обставин учинення злочину це можуть бути журнали обліку прийому хворих, журнали запису оперативних втручань, картки виклику та виїзду швидкої допомоги, посадові інструкції, протоколи медичної сестри (фельдшера, акушерки) з догляду за пацієнтом та виконання основних медичних процедур і маніпуляцій тощо.

Крім цього, обов'язково в матеріалах кримінального провадження повинні бути накази управлін'я охорони здоров'я про призначення осіб на посади медперсоналу, із зазначенням спеціальності (для лікарів); затверджені наказами МОЗ України положення про лікарів певної спеціальності; листи МОЗ, якими підозрюваному було дозволено обіймати посаду лікаря певної спеціальності та інші нормативні документи в редакції, яка діяла в період подій, що розслідуються. Слід враховувати також законодавство, яке регулює діяльність у медичній сфері, у тому числі накази МОЗ України.

Речовими доказами можуть слугувати аркуші паперу, на яких записано назви медичних препаратів; запаковані у герметичну упаковку медичні шприци з наявною в них рідиною та голками; упаковки від ліків, інструкції до них, ампули, капсули, пігулки. Ці предмети можуть вилучатися під час огляду місця події, огляду одягу трупа та інших процесуальних дій.

Надалі зазначені документи, предмети (речі) стають об'єктами експертних досліджень, оскільки без використання спеціальних знань у галузі медицини для доведення винуватості особи у вчиненні злочину, передбаченого ст. 140 КК України, не обійтися. Ігнорування цієї умови зводить зусилля слідчих і прокурорів нанівець. Наприклад, 22 липня 2016 року Семенівський районний суд Чернігівської області виправдав завідувача гінекологічного відділення центральної лікарні цього району. Цю особу було обвинувачено за ч. 2 ст. 140 КК України в тому, що 6 березня 2013 року, перебуваючи на роботі в зазначеній лікарні, вона не здійснила правильну оцінку своїх дій з подальшим переглядом тактики ведення пологів потерпілої шляхом проведення кесаревого розтину, продовжила проводити пологову стимуляцію, унаслідок чого сталася пологова травма та

було спричинено тяжкі наслідки для новонародженого у вигляді раннього органічного ураження нервової системи у вигляді мікроцефалії, спастичного тетрапарезу, епісиндрому.

Висновки призначених під час досудового розслідування в цьому кримінальному провадженні експертиз, на які прокурор спирався в доведенні вини обвинуваченої, суд визнав неналежними й недопустимими з огляду на вимоги ч. 2 ст. 86, ст. 94, ч. 10 ст. 101 КПК України, оскільки всупереч приписів п. 7 Правил проведення комісійних судово-медичних експертиз у бюро судово-медичної експертизи, затверджених наказом МОЗ України «Про розвиток та вдосконалення судово-медичної служби України» від 17 січня 1995 року № 6, експертам для проведення вказаних експертиз надавалися не оригінали медичної документації, а її копії; не всі, а вибіркові матеріали кримінального провадження, зокрема дані щодо бачення ситуації з боку підозрюваної від експертів приховувалися [4].

Фактично проведення судово-медичної експертизи в розслідуванні злочинів цієї категорії є обов'язковою, оскільки вона вирішує питання щодо наявності порушень у діях медичних працівників. Поширеним недоліком під час проведення такої експертизи є відсутність у складі експертної комісії спеціалістів, які мають бути в ній представлені з урахуванням конкретних особливостей певного провадження. Існує чимало прикладів, коли через неналежний фаховий склад експертних комісій затягувалось досудове розслідування для проведення повторних експертиз. Наприклад, у випадку смерті від інфаркту міокарда 48-літнього чоловіка, який страждав на ішемічну хворобу серця, у комісії не виявилось клініциста-кардіолога. У іншому випадку, коли смерть сталася через хворобу Боткіна, у комісії не було фахівця з інфекційних захворювань [5, с. 12-13]. На це також потрібно звертати увагу слідчому й прокурору.

Отже, лише кваліфікований підхід слідчого і прокурора до визначення засобів доказування в кримінальних провадженнях про невиконання чи неналежне виконання своїх професійних обов'язків медичними працівниками сприятиме більш якісному та швидкому їх розслідуванню та посилить обґрунтованість і переконливість позиції сторони обвинувачення під час судового розгляду кримінальних справ зазначеної категорії.

Список використаних джерел

1. Омельчук Л. В. Розслідування злочинів, пов'язаних із неналежним виконанням професійних обов'язків медичними працівниками: сучасний стан, проблеми та напрями удосконалення : монографія / Л. В. Омельчук, П. В. Цимбал, Т. Я. Цимбал. – Ірпінь : Вид-во Нац. ун-ту ДПС України, 2015. – 234 с.

2. Стахівський С. М. Теорія і практика кримінально-процесуального доказування : монографія / С. М. Стахівський. – Київ : Нац. акад. внутр. справ України, 2005. – 272 с.

3. Судебно-медичинская экспертиза: справочник для юристов. – М. : Юрид. лит., 1985. – 320 с.

4. Вирок Семенівського районного суду Чернігівської області від 22 лип. 2016 р. Провадження № 1-кп/744/19/2016 [Електронний ресурс] // Єдиний державний реєстр судових рішень : [сайт]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua>. – Назва з екрана.

5. Панов И. Е. О работе судебно-медицинских экспертных комиссий по делам, связанным с привлечением к ответственности лиц медицинского персонала / И. Е. Панов, М. А. Файн // Актуальные вопросы судебной медицины : сб. науч. тр. – М. : Изд-во УДН, 1990. – С. 11-16.